

فاجعه سردشت

در اوایل قرن بیستم و طی جنگ جهانی اول، برای نخستین بار از سلاح‌های شیمیایی استفاده شد که در نهایت بیش از ۹۰ هزار کشته و مجروح برجای گذاشت. در سال ۱۹۲۵، یعنی هفت سال پس از پایان جنگ جهانی اول، در کنفرانس خلع سلاح ژنو، پروتکل ۱۹۲۵^۱ به امضا غالب کشورهای جهان رسید که در آن کاربرد سلاح شیمیایی و بیولوژیکی منع شده بود. بسیاری از کشورها از جمله عراق از امضاکنندگان این پروتکل بودند. اما بیش‌تر این امضاکنندگان، اهمیتی برای آن قائل نشدند و تولید و انباشت این‌گونه سلاح‌ها به‌طور وسیع ادامه یافت. در طول جنگ جهانی دوم، علی‌رغم تولید زیاد انواع گازهای جنگی از سوی کشورهای درگیر جنگ و حتی ساخت عامل اعصاب برای نخستین بار، سلاح شیمیایی هرگز در میدان جنگ به کار نرفت.

با شروع جنگ تحمیلی در سال ۱۳۵۹ (۱۹۸۰ میلادی)، برای اولین بار پس از جنگ جهانی اول، عراق شروع به استفاده از گازهای سمی کرد و سال به سال نیز بر وسعت و تنوع آن افزود. انواع سلاح‌های شیمیایی از جمله گاز خردل و هم‌چنین عوامل اعصاب چون گاز سارین، تابون و وی‌ایکس (VX) در میدان‌های جنگ علیه رزمندگان ایرانی استفاده شد.

تا اینکه در روز هفتم تیرماه سال ۱۳۶۶ یکی از فجایع تاریخی در شهر غیرنظامی سردشت، واقع در استان آذربایجان غربی با ۱۲۰۰۰ نفر جمعیت به وقوع پیوست. این حمله، اولین حمله شیمیایی در تاریخ بشر به یک شهر محسوب می‌شد و طی آن چهار بمب شیمیایی خردل به چهار نقطه پر ازدحام شهر و دو بمب به باغ‌های اطراف شهر سردشت اصابت کرد. طی این حمله ۸۰۰۰ نفر مصدوم شدند. ۱۵۰۰ نفر از آنان که در شرایط بدخیم‌تری بودند برای درمان به دیگر شهرها اعزام شدند. تعدادی از مصدومان نیز برای درمان به دیگر کشورها از جمله اسپانیا و اتریش فرستاده شدند. رقم شهدا ۱۳۰ نفر اعلام شد.

بازماندگان بمباران شیمیایی سردشت با وجود درمان‌های زیاد در ایران و خارج از کشور هنوز از عوارض ریوی ناشی از آن در رنجند. چگونگی این حادثه و آمار مصدومان و شهدا طی گزارش‌های متعددی به اطلاع شورای امنیت سازمان ملل رسید، ولی متأسفانه هیچ هیئت کارشناسی به‌منظور بررسی حادثه اعزام نشد و سکوت جامعه بین‌الملل در برابر این فاجعه، باعث شد نه ماه بعد فاجعه‌ای عظیم‌تر در حلبچه رخ دهد. ۸ ام تیرماه به مناسبت بمباران شیمیایی سردشت روز ملی مبارزه با سلاح‌های شیمیایی نام‌گذاری شده است و امسال سی‌امین سالگرد این فاجعه تاریخی است.

در نهایت تلاش‌های مقامات ایرانی و نگرانی‌های جامعه بشری، سازمان ملل را بر آن داشت تا در تاریخ ۱۳ ژانویه ۱۹۹۳ کنوانسیون منع گسترش، تولید، انباشت و کاربرد سلاح‌های شیمیایی و نابودی آن‌ها را به امضا تعداد زیادی از کشورها برساند. این کنوانسیون که به کنوانسیون منع سلاح‌های شیمیایی^۲ نیز معروف است، در سال ۱۹۹۷ لازم‌الاجرا شد و به این ترتیب سازمان منع سلاح‌های شیمیایی^۳ (OPCW) تاسیس گردید تا مسؤولیت اجرای کنوانسیون را عهده‌دار شود.

هم‌اکنون ۱۹۲ کشور عضو این کنوانسیون هستند و بیش از ۹۵٪ انباشت سلاح‌های شیمیایی در کشورهای عضو نابود شده است. ۲۹ آوریل ۲۰۱۷ به مناسبت بیستمین سالگرد اجرایی شدن این کنوانسیون و تاسیس سازمان منع سلاح‌های شیمیایی مراسمی در شهر لاهه هلند برگزار شد.

¹ Protocol for the Prohibition of the Use in War of Asphyxiating, Poisonous or Other Gases, and of Bacteriological Methods of Warfare

یا پروتکل ممنوعیت کاربرد گازهای خفه‌کننده، سمی و دیگر گازها و سلاح‌های باکتریولوژیک در جنگ‌ها

² Chemical Weapons Convention

³ Organization for Prohibition of Chemical Weapons

در سی‌امین سالگرد بمباران شیمیایی سردشت و بیستمین سالگرد اجرایی شدن کنوانسیون منع سلاح‌های شیمیایی از شهرهای ایرانی عضو سازمان شهرداران صلح دعوت می‌شود برای ارج نهادن به قربانیان این حادثه، اجرای برنامه‌های مرتبط را دستور کار خود قرار دهند. این برنامه‌ها می‌توانند شامل

- معرفی و یادآوری این فاجعه تاریخی به شهروندان
- قرائت پیام مقامات به این مناسبت (برخی از این پیام‌ها مانند پیام مدیرکل سازمان منع سلاح‌های شیمیایی در همان روز در سایت موزه صلح تهران قرار خواهد گرفت).
- اعلام همدردی با قربانیان سردشت و گرامیداشت یاد شهدا و مصدومان آن
- پیش‌بینی برنامه برای روز ملی مبارزه با سلاح‌های شیمیایی و میکروبی و تجلیل از جانبازان شیمیایی و خانواده‌های ایشان در شهر خود

و موارد دیگر به تناسب هر شهر و امکانات آن باشد.

از شهرداری‌هایی که به این مناسبت برنامه‌هایی را اجرا خواهند کرد دعوت می‌شود اخبار و گزارش این برنامه‌ها را به همراه عکس‌های آن حداکثر تا تاریخ ۱۵ تیرماه ۱۳۹۶ به آدرس m4p@tehranpeacemuseum.org ارسال کنند تا ضمن درج در سایت موزه صلح تهران، به‌عنوان فعالیت شهرداران ایرانی برای انتشار در خبرنامه شهرداران صلح به دبیرخانه هیروشیما نیز فرستاده شود.